

HAMMAREN

Karin Ridderstolpe
Kandidatprogram i Smyckekonst
Högskolan för Design och Konsthantverk
Göteborgs Universitet 2016

Handledare: Mona Wallström
Examinator: Karin Johansson
Kursansvarig: Klara Brynge

FÖRORD

Det här är en rapport över ett konstnärligt arbete i ämnet smyckekonst. Det är svårt att formulera en praktisk undersökning i ord. Det är först i görandet som det blir tydligt för mig. Den här texten är ett försök att översätta mitt arbete och beskriva vad det handlar om.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	6 - 9
I RÖRELSE	7
SYFTE OCH MÅL	8
BAKGRUND	10 - 17
SMIDE	11
TRADITION	14
INSPIRATION	15
METOD	16 - 17
REPETITION	17
PROCESS	18 - 35
ATT BÖRJA	19
GÖRANDE	22
KONCENTRATION	23
BESLUT	24
KONTROLL	25
HANDEN	26
VÄNSTERHANDEN	30
TVIVEL	32
MISSTAG	33 - 34
RESULTAT	36 - 53
REFLEKTION	37
KÄLLOR	54 - 55

INLEDNING

I RÖRELSE

*”Den mätta dagen, den är aldrig störst.
Den bästa dagen är en dag av törst.*

*Nog finns det mål och mening i vår färd -
men det är vägen, som är mödan värd.”*
(Boye 2012, 75)

Processen är något som har intresserat mig länge. Det är här som tankarna och handlingen tar plats. Det är i alla de beslut, medvetna eller omedvetna, som arbetet formas. Det är här som frågorna väcks och skapar en rymd. I processen finns det alltid möjlighet att stanna upp, att gå tillbaka eller att byta håll. Det är här man letar och får syn på något nytt.

Jag arbetar med smide. Med hammaren och plåten utforskar jag ett tillstånd. Med en repetitiv rörelse går jag in i materialet. Jag koncentrerar mig på görandet. Jag söker mig fram. Jag har ingen tydlig uppfattning om var arbetet ska landa. Det tar form under resans gång. För mig handlar det om närvaro. Det som sker i mötet mellan mig och materialet. Jag strävar efter att hålla dialogen igång. Jag försätter kroppen i rörelse.

SYFTE OCH MÅL

Jag vill arbeta mig in i materialet. Jag vill undersöka den process som tar vid då jag ger mig själv fria tyglar. Det är ett förutsättningslöst arbete som utspelar sig på metallens yta.

Mitt arbete handlar om görandet. Det är en undersökning av ett tillstånd. Kanske en strävan efter ett sådant. Det här är något som har följt mig ett tag.

Den här gången har jag skalat av. Plockat bort material och moment. Lämnat kvar endast det nödvändiga. Hammaren, plåten och min kropp.

För mig handlar det om att låta kroppen arbeta. Att hitta en samverkan mellan tanken och handen. Det handlar om att upptäcka materialet. Om att ge sig ut i ovissheten och befinna sig där. Att låta sig ledas av arbetet och upprätthålla en närvaro i processen. Det är ett arbete som står öppet för möjligheter. Jag strävar efter att få syn på min väg.

BAKGRUND

SMIDE

”Smide brukar beskrivas som en bearbetningsprocess, där man genom slag eller tryck åstadkommer plastisk formförändring av ett metallstycke. Även den bearbetade produkten kallas smide. Ordet smide uppfattas alltså dels som en metod att framställa detta föremål på- en process, dels som en beskrivning på ett föremål tillverkat av metallen produkt.” (Nilsson 2006, 11)

Mitt arbete utgår från smide. Det berör båda dessa benämningar. Främst använder jag mig av den föregående benämningen, smide som process. Det är den tekniken jag använder genomgående. Med hammarens kraft flyttar jag material.

Det är ofrånkomligt att inte beröra den senare benämningen, smide som produkt, då den föregående resulterar i detta. Det smidda föremålet berättar något om mitt arbete. Men det är inte där jag lägger fokus. Föremålet för mig är ett utfall av undersökningen. Ett resultat som inte beskriver hela den arbetsprocess jag utför.

TRADITION

Smide är ett tusenårigt hantverk. Det består i en tradition att bemästra material och teknik. Att producera ett föremål med den egna förmågan. Mitt arbete utgår från den här traditionen.

Likt guldsmeden arbetar jag med händerna. Jag lär mig att behärska en teknik. Jag upprepar mina moment och bygger upp en erfarenhet. Jag skapar en känsla för mitt arbete som med tiden blir till skicklighet. Materiellt sett är mitt arbete också traditionsenlig. Jag bearbetar metall av olika slag. Jag använder mig av sågen, filen och skjutmåttet. Elden, järnet och hammaren. Jag trampar runt i samma spår som smeder gjort före mig.

INSPIRATION

Tore Svensson är smyckekonstnär och smed. Hans arbete utgör ett noggrant hantverk som rör sig i samspelet mellan form och yta. Jag har inspirerats av hans arbete med smide av stora järnskålar. Att smida i järn är ett långsamt och koncentrerat arbete som kräver hög precision. Varje skål kräver minst 60 timmars arbete. För att upprätthålla koncentrationen sker arbetet med smide bara några timmar per dag. Uttrycket i hans skålar spelar en kontrastverkan. Det svarta järnet kombinerat med guld. Det enkla materialet som formats av handens kraft, förädlad av tid och arbete. (Rubin, 2016)

I mitt arbete undersöker jag en likartad process. Jag utgår från koppar och aluminium, metaller som är förhållandevis billiga. Sedan utforskar jag materialet med hammaren. Den stora tillgången gör att jag är fri att undersöka kapaciteten, i materialet och i mig. I processen sker en slags förädling. Plåten formas och får för mig ett värde. Jag skapar en relation till objektet. Det sker oavsett vad jag anser om uttrycket.

Mitt arbete med smide förhåller sig mer öppet än Tore Svenssons. Jag strävar inte efter ett önskvärt resultat. Jag undersöker ett objekt tills jag tror att jag förstår det. Då lägger jag bort det. Senare kan jag plocka upp det igen. Min koncentration behöver inte vara på topp. Det handlar snarare om att hålla arbetet igång. För mig kan ett felsteg vara en öppning.

METOD

REPETITION

Repetition "latin repetitio 'upprepning', av re'peto 'upprepa', 'börja på nytt'" (NE, 2016)

Jag använder mig av hammaren. Gång på gång slår jag. Jag hamrar varv efter varv. Dag efter dag. Timme efter timme. Jag glömmer att det pågår. Repetitioner kan se så olika ut. Det är bara ramen för mitt arbete. Jag fokuserar på det som sker där innanför.

Med repetitionens hjälp går jag in i ett tillstånd. Jag är i materialet. Tänker genom mina handlingar. Via mitt arbete får jag syn på saker. Det rör sig i det stora och det lilla.

Jag börjar med en cirkel. Sågar ut den för hand. Jag hamrar på metallen. Veckar och driver. Jag vinklar ämnet så att en luftspalt bildas till mothållet. Materialet reser sig. Drivningen fortsätter utan att föregås av veckning. Efter hand byter jag ut mitt mothåll i trä mot ett smidesjärn. Jag sträcker metallen. Sakta får jag upp en form och metallen sluts kring järnet. Jag byter mot ett smalare järn. Jag betarbetar materialet med hammaren. När jag känner mig klar lägger jag det ifrån mig. Sedan börjar jag om.

PROCESS

ATT BÖRJA

Loggboken 19/2

“Jag gillar färgerna som blir vid glödning. Flagorna som skinnas av vid nedkylningen. Märkena på ytan. De knaggliga kanterna.”

Det är skakigt i början. Det finns oändligt med valmöjligheter. Alla beslut känns så avgörande. Jag tog en kopparplåt och började där. Sedan lät jag händelserna föra mig framåt.

GÖRANDE

Jag slår på plåten. Hammaren går upp och ner. Jag koncentrerar mig på ytan. Går över med nya slag. Metallen pressas samman. Den reser sig sakta upp. Jag känner hur kroppen letar upp spänningarna, träffar innan jag hinner tänka. Jag befinner mig bara där. Hela jag är inställd på materialet. Det är ett intuitivt arbete. Jag vet bara att jag ska fortsätta. Repetera mina rörelser. Hammaren går på, armen värker. Jag kan nästan känna hur jag formar metallen med blicken, det går smidigt. Vänsterhanden parerar mot slagen. Det är små rörelser, jag märker dem knappt. Allt bara sker. Jag låter kroppen bestämma. Går in i rytmen.

KONCENTRATION

Fredrik Öhren, neuroforskare på karolinska institutet samt konsertpianist pratar om sin forskning inom tillståndet flow i radioprogrammet kropp och själ. (SR 2016)

”Flow är en speciell typ av koncentrerat tillstånd som vi kan uppleva just när vi sysslar med utmanande sysselsättningar. Det typiska för flow är att man håller på med någonting aktivt som är utmanande men inte för svårt eller för lätt. Det man kan uppleva då som jag tror att många känner igen är att man blir ett med det man gör. Man tappar den här distraktionen, fokuset på sig själv. Man observerar inte sig själv kritiskt utifrån. Man är absorberad av uppgiften och det här är ett väldigt lyckligt, belönande, positivt tillstånd där man kan känna att man har kontroll, allt går som det ska. En perfektion. Detta är upplevelserna av flow.”

När jag smider känner jag igen många delar av beskrivningen. Men jag har aldrig tänkt på det som flow. Kanske för att det förhåller sig till ett bestämt mål. En uppgift och en utmaning som kan mätas i resultat. Jag ser mitt görande som något mer flyktigt. Det är många komponenter som samverkar. Och när de hittar varann och rör sig i samma riktning- när de har samma tempo och samma rytm- då blir jag ett med mitt görande. Jag blir ett med rummet. Jag blir ett med hammaren, metallen och mina slag. Allt bara existerar. Det känns lätt. Det är något som håller mig kvar.

BESLUT

Det går att se på mitt arbete som en rad av beslut. Varje hammarslag och varje rörelse är ett val jag gör. Medvetet eller omedvetet sker detta förlopp. Alla de beslut jag tar botten i en slags kunskap eller erfarenhet. Men det är inte så att jag först planerar mitt arbete för att sedan utföra det. Mina beslut sker i handlingen. Tanken är del av handlingen och tvärtom.

Kanske finner jag det svårt att verbalisera mitt arbete på grund av det här. Vi är vana att motivera ett beslut med en föreliggande vetskap. I mitt arbete utmanar jag den synen på handling. Jag försöker kliva rakt in i den process som sker i görandet, där tanken och handen samverkar.

I mitt görande är en magisteruppsats av Inger Bergström. Med utgångspunkt i flera filosofiska teorier diskuterar hon hur ett konstnärligt kunskapsutövande kan beskrivas och reflekteras. I introduktionen till kapitlet *kunskap är handling* beskriver hon såhär.

”Jag har inlett med hur jag uppfattar att, åtminstone en del av, mitt kunskapsutövande sker i själva görandet. Det konkret praktiska hantverket, att jag exempelvis sågar med en viss precision, sker samtidigt med en typ av kroppsligt och mentalt tänkande. Min upplevelse är att det inte handlar om att först tänka ut vad jag ska göra och sedan göra det. Det är snarare något där allting sker parallellt och som jag skriver ’huller om buller’”. (Bergström 2014, 12)

Texten stärker min uppfattning om ett konstnärligt utforskande. Det sker saker när jag försätter kroppen i arbete. När jag är i materialet förstår jag det jag gör. När jag kliver ur är det plötsligt trassligt. Det är ett myller av inslag som påverkar mina val. Besluten kan ses genomtänkta, men de är både tänkta och motiverade i sitt utförande.

KONTROLL

Loggboken 2/3

”Jag planerar med penhammaren. För att jag gillar hammarslag. Från början ska jag bara jämna ut kärlet lite grann. Jag fastnar i slagen. Ser ytan bli jämn. Jag vill slå på varje minsta millimeter. Det är tillfredställande, rofyllt.”

Med hammarens kraft rättar jag till. Det är förföriskt. Det är tillfredställande. Det börjar vid en punkt och sprider sig sedan. Ofta händer det när jag är mitt i arbetet. Jag har byggt upp en känsla för mitt objekt. Jag tycker om att ha det i handen. Omedvetet börjar tankarna styra. Först när jag är i det får jag syn på det.

Sedan släpper jag taget. Jag går in i ett oberäkneligt hamrande. Fritt låter jag slagen gå. Jag bejakar alla infall. Jag leker med hammaren. Påbörjar en form för att snart ändra till en annan. Det sliter på metallen. Jag rycks med i tempot.

Jag rör mig mellan dessa två poler. Kontrollen är en oundviklig komponent i mitt arbete. Jag måste förhålla mig till den.

HANDEN

Loggboken 16/3

"Jag har fått syn på handen. Genom foton har jag lagt märke till handens närvaro. Både i görandet och i hanterandet av objekten. Vad betyder handen?"

Handens avtryck är ett kännetecken för omsorg. För tid och arbete. Känsla och originalitet. Den är ett bevis på något mänskligt. I mitt arbete är det kopplingen till kroppen.

Mina föremål är alla tillverkade för hand. De är alla formade efter min egen förmåga. Då jag inte följt något system i mitt smide har storleken fått variera fritt. Det är ett moment jag lagt liten vikt vid. Handen som objekt har jag inte varit medveten om. Jag såg den endast som verktyg. Den har trots det vandrat in i mitt arbete. Som måttstock, som bärare, som korrespondens. Det var först i foton jag la märke till detta. Handen är alltid närvarande. Den kopplar mina objekt till dess ursprung. Till hantverket och kroppen, till koppen och bärandet.

VÄNSTERHANDEN

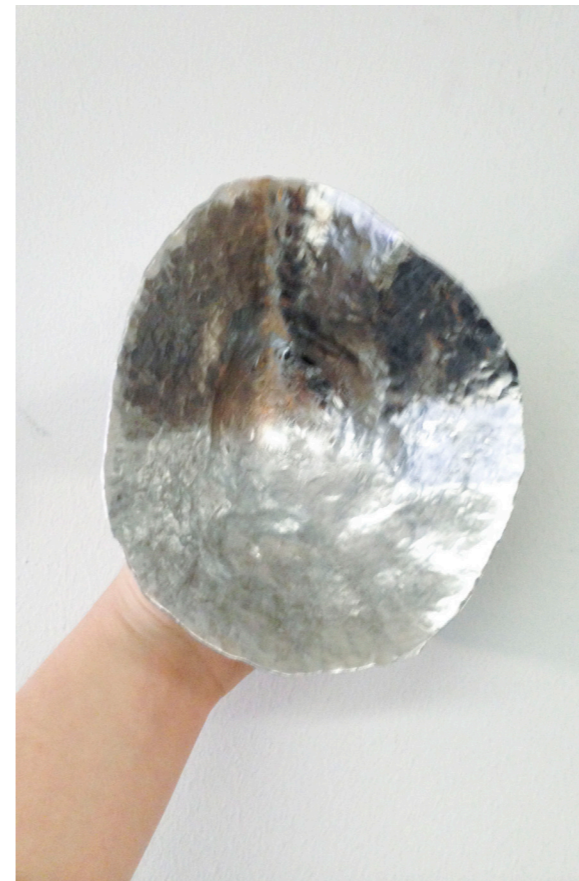
”Carl Fredrik Reuterswärd är skulptör, målare, grafiker och författare.(...) 55 år gammal drabbades han av stroke med förlamning. Så småningom ledde det till en ny era. Efter att i alla år ha arbetat med höger hand lärde han sig att använda vänster hand. Svårt, men att lära sig på nytt medförde en ny nerv i hans konstnärskap. ‘On the other hand’ hette den utställning med teckningar, utförda med vänster hand, som visades på Nationalmuseum 1994, sex år efter att han drabbats av stroke.” (Stockholms läns museum, 2016)

Jag kan dra paralleller till mitt egna arbete. Efter fem veckors smide blev min arm överansträngd. Jag var tvungen vänta ut skadan. För att inte bli stillastående tog jag min friska arm. Den vänstra. Det var som att ta på sig en ögonbindel.

Jag hade ingen kontroll över hammaren. Plåten flög runt i rummet eftersom jag hade svårt att agera mothåll. Det blev bucklor och veck överallt. I brist på bättre förslag fortsatte jag mitt arbete. Efter en stund gav jag med mig, jag var helt nollställd. Jag placerade plåten och slog med lätta slag. Veck bildades men någonting tog form. Jag accepterade min situation och började sakta utforska det här nya arbetet.

Jag har ett helt annat förhållningssätt till min vänstra arm. Jag förväntar mig inget, det är verkligen en överraskning. Arbetet kan mer liknas vid en lek. Det kan ta vilka vändningar som helst. Det är ett kravlöst tillstånd. Det finns inget dömande eller kritiskt granskande. Det är vad det är.

Inom ramen för det här arbetet finns en stor frihet. Det är ett naivare sätt att jobba. Eftersom utfallet alltid ser olika ut ökar chansen att få syn på nya saker. Då inget agerar som det borde tvingas man att ställa om. Det försätter arbetet i ett nytt perspektiv.

TVIVEL

Loggboken 14/3

”Börjar mer och mer ifrågasätta mitt koncept. Kan jag smida utan mål, utan att bestämma och kontrollera, utan att vilja göra rent, färdigt och vackert. Är det inbyggt i mig. Kanske är det en fråga jag undersöker. Hur förutsättningslös kan man vara?”

Mitt arbete rör sig i frågor kring resultat, kontroll, beslut och mening. Här vandrar jag runt ofta. Jag förväntar mig inga svar. Men jag vill fördjupa mig i frågorna. Jag vill ta reda på något om mitt skapande.

Det är omöjligt att utesluta frågor i mitt arbete. När jag tänker efter tillför de något. Frågorna målar upp ett sammanhang. De sätter saker i relation till varann. De problematiserar och adderar till min undersökning.

Till en början ville jag besvara. En del av mig ville hitta ett koncept, bestämma en form eller förmedla en känsla. Ha en styrpunkt då frågorna rasar in. Jag var inte van vid ovissheten. Med arbetet släppte oron och jag litade på handen. Det var i tryggheten av görandet som jag kunde hitta ett lugn.

Loggboksanteckningen är skriven då min arm blev överansträngd. Varje gång jag stannar upp gör sig tvivlet påmint. Det blir för stort utrymme för tankarna. De har inget bollplank att studsas mot. De tar över och målar fan på väggen.

Jag kan se på tvivlet som en del av mitt arbete. Alla de frågor, känslor och tankar som bildas i mitt görande är en del av undersökningen. Mitt arbete handlar också om det underliggande, en kartläggning av det som pågår bakom processen. I processen.

MISSTAG

Misstag är ett felaktigt begrepp i relation till mitt arbete. Men det är det ord som närmast beskriver vad jag vill prata om. Det jag syftar på är de handlingar jag vid en första impuls ångrar. Ofta orsakade av min egen otålighet. Det är handlingar som har skett på ett okontrollerat sätt. Och jag har låtit det hända. Här är en lista på några.

Sprickor

Smidet går för fort fram. Jag driver med sådan iver att metallen ger vika. Den veckar sig i kanterna. Jag åtgärdar inte problemet utan fortsätter att smida. Efter varje varv blir vecken fler och större. De blir till sprickor. Tillslut finns ingen stabilitet kvar i materialet. Det består bara av flikar. Ungefär som en blomma breder den ut sig.

Knopp

Jag slår mot en puns. I koncentrationen smider jag fast metallen runt punsen. Med gummihammare slår jag av metallen så att den ger vika och bildar ett läderartat uttryck.

Prickar

Jag arbetar med botten av ett kärl. Hammaren är för klumpig. Det bildas märken över ytan. Jag lyckas inte få bort dem utan att skapa nya. Jag vänder på det. Hela ytan täcks av hammarslag. Det sprider sig från botten till kanterna. Jag slutar först när utsidan är helt täckt.

Veck

Jag hamrar med vänsterhanden. Det blidas ett stort veck inåt. En kupning tar form efter bara några slag. Jag bygger på. Hamrar runt vecket och matar det med material. Jag har en stor träffyta. Jag släpper bara ner hammaren och kanterna reser sig.

Hål

Jag veckar och driver plåten. Jag får känningar i min högra arm. För att spara kraft tar jag en genväg. Metallen pressas ner i en träform. Jag slår mitt på plåten. Den klarar inte belastningen. Ett hål spricker upp i botten. Jag tar upp arbetet och fortsätter att driva. Med hammaren och det egna materialet lagar jag. Jag sträcker och viker tills hålet är tätat.

Dessa "misstag" är något jag fortsatt undersöka i mitt arbete. De är detaljer eller egenskaper som berättar något om materialet. Det är minnen som beskriver en händelse. En erfarenhet som vävs in i min övriga undersökning. Det är avvikelser i mitt arbete som jag tagit in och vårdat.

RESULTAT

REFLEKTION

I smide döljer sig mycket. Inbäddat i metallen finns en uppsjö av erfarenheter. Med en och samma rörelse har jag undersökt detta. Jag har försökt att behålla en uppriktig dialog.

Med ett öppet förhållningsätt har jag utforskat smide. Jag har fått syn på kapaciteten i materialet och kapaciteten i mig. Det är ett enformigt arbete. Det är ett högst varierande arbete.

Jag har hängett mig åt processen. I samspelet med materialet har jag byggt upp en skicklighet samtidigt som jag låtit metallen ta sin plats. Det är balansgång som väckt många frågor.

Jag trivs med hammaren. Det är för mig tillräckligt att arbeta med en teknik. Ett upprepat moment som tar mig djupare in i processen. Arbetet växer och med tiden skapas förtrogenhet. I mitt arbete har jag fått syn på detta. I mitt arbete har jag funnit tillit till handen.

KÄLLOR

Bok

Boye, K. (2012). *Ja visst gör det ont: Dikter i urval*. Lund: Bakhåll

Nilsson, S. (2006). *Silversmide, beskrivning av ett hantverk*. Stockholm: Instant Book.

Radioprogram

Sveriges Radio P1 (2016) *Fokus på koncentration. Kropp & Sjä.*(2016-01-19)

Uppsats

Bergström, I. (2014) *I mitt görande - Hur kan ett konstnärligt kunskapsutövande beskrivas och reflekteras? (Magisteruppsats)* Stockholm: Institutionen för kultur och lärande, Södertörns Högskola.

Webbsida

Nationalencyklopedin (2016). *Repetition*. <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/repetition> (2016-05-03)

Rubin, T. (2016). *Tore Svensson och Linda Tedsdotter – smycken och skulpturala objekt*. <http://konstepidemin.se/kalender/tore-svensson-och-linda-tedsdotter/> (2016-04-10)

Stockholms läns museum (2016). *Carl Fredrik Reuterswärd*. http://www.stockholmslansmuseum.se/upptack_lanet/konst/visakonstnar/cfr/ (2016-04-10)